

Strahinja Kostadinović
Student OAS
Filozofski fakultet
Beograd
strahinjakostadinovic66@gmail.com

**PRIKAZ: Anna Klara Falke, Florian Neitmann,
Aleksandar Simić (eds), *Bridges in the Ancient Mediterranean* (Paderborn: Brill Schoningh, 2025), 350 str.**

Zbornik radova *Bridges in Ancient Mediterranean* nastao je kao rezultat konferencije *Bridges Antiquity*, koju su jula 2022. godine organizovali Ana Falke (Anna Falke) i Florijan Najtman (Florian Neitmann), doktorandi sa Univerziteta u Minsteru, SR Nemačka. Učesnici konferencije bili su doktori nauka, doktorandi i drugi istraživači u početnim stadijumima svoje karijere. Antičkim mostovima, kao centralnoj temi konferencije, autori su prišli iz istorijske, arheološke, lingvističke i arhitektonske perspektive.

Urednici ovog zbornika su Ana Falke, Florijan Najtman i Aleksandar Simić. Ana Falke završila je osnovne i master studije iz klasične arheologije na Univerzitetu u Minsteru, a središte njenih istraživanja predstavljaju antički mostovi na teritoriji Bliskog istoka. Florijan Najtman je studirao protestantsku teologiju u Minsteru i Getingenu, kao i jevrejske studije na Hebrejskom univerzitetu u Jerusalimu. Njegova istraživačka oblast tiče se antičkih jevrejskih i hrišćanskih tekstova. Aleksandar Simić završio je osnovne i master studije na Filozofskom fakultetu u Beogradu i bavi se Atinom u Rimskom carstvu, grčkim polisima, balkanskim zaleđem u helenističkom i rimskom dobu, kao i grčkom epigrafikom.

Fokus zbornika usmeren je na mostove u antičkom periodu. Sa-
stoji se od dvanaest radova, tematski organizovanih u pet celina, koje po-
vezuje zajednički istraživački okvir. Iako je težište na antici, pojedini pri-
lozi sadrže i osvrtne na kasnije periode. Tematski opseg je širok, pa se mo-
stovi ne posmatraju isključivo kao istorijski ili tehnički objekti, već se raz-
matraju i njihovi religijski, društveni i simbolički aspekti, kao i savremeni
naučni pristupi njihovom proučavanju. Posebno se izdvaja rad Majkla Bo-
ha (Michael Boch), koji, oslanjajući se na filozofiju Martina Hajdegera, nu-
di interpretaciju materijalnih ostataka u kontekstu nekadašnje stvarnosti.

Na početku zbornika nalaze se dva rada objedinjena u celinu pod
naslovom *Linguistic and Philosophical Considerations on Bridges*. Prvi rad,
koji je priredio Robert Kade (Robert Kade), bavi se razvojem tehničke te-
minologije koja je korišćena pri izgradnji mostova na Bliskom istoku. Au-
tor povezuje filološke izvore sa arheološkim nalazima iz Mesopotamije i
Egipta, ukazujući na razlike u terminologiji ova dva kulturna područja.
Tako se, na primer, u Mesopotamiji javljaju termini *titurru* i *gišru*, koji se
odnose na različite konstrukcije od drveta i zemlje, dok se u Egiptu razvija
rečnik blisko povezan sa plovidbom, što je uslovljeno značajem Nila. Po-
sebnu vrednost rada predstavljaju tabelarni prikazi upotrebe ovog termina,
kao i analiza njihove evolucije u pravcu tehničkog jezika. Drugi rad u ovoj
celini, rad Majkla Boha, zasniva se na primeni Hajdegerove filozofije u ar-
heološkoj interpretaciji prostora i materijalnih ostataka. Polazeći od stava
da geometrijski oblici nisu nemi, već da kao stvari svedoče o načinu života,
autor pokazuje kako most kao arhitektonski oblik povezuje prirodne i du-
hovne dimenzije prostora. Poseban fokus postavljen je na pojam hermene-
utičkog prostora, koji ukazuje na bliskost čoveka i njegovog okruženja.

Naredni odeljak, koji nosi naziv *River Crossings at Different Times*,
obimniji je i bogato ilustrovan fotografijama, tabelama, dijagramima i kar-
tama, a bavi se različitim aspektima rečnih prelaza. U prvom radu, čija je
autorka Ulrike Štajnkriger (Ulrike Steinkrüger), analiziraju se drevni mo-
stovi u predrimskom periodu na prostoru Alpa i srednje Nemačke, s ak-
centom na izgradnji mostova u period paleolita, u kom se Kelti ističu kao
vrsni graditelji, ali i na nezanemarljivom, kasnijem doprinosu Rimljana u
ovoj delatnosti. Idući rad, nastao iz pera Luke Volpija (Luca Volpi), po-
svećen je pitanju prelaza preko reke Tigar u Mesopotamiji. Pošto se pre-
lazak smatrao izuzetno velikim poduhvatom zbog nepredvidive prirode
reke, autor u radu predočava različite metode kojima su se putnici i vojska

služili. Autorova teza je da je prelazak preko reke pažljivo i unapred planiran i da je najpametnije bilo izvesti ga nakon prolećnih poplava. Kako bi čitaocima približio navedeno planiranje, autor predstavlja i tabelarne podatke o nivou rekâ Tigar i Eufkrat tokom godina. Endru Petersen (Andrew Petersen) u svom radu daje arheološko-istorijski pregled mostogradnje u Mesopotamiji, od najranijih do islamskog perioda. Kroz čitavu studiju on ukazuje na stručnost tadašnjih graditelja, koji koriste napredne materijale poput bitumenskog maltera, kao i na sposobnost prilagođavanja geografskom terenu na kom rade. Autor se uz to posvećuje i simboličkim i estetskim karakteristikama mostova, ali i problemima koje su mostovi nakon izgradnje imali, naglašavajući problem sa muljem koji je vremenom ukopavao spomenike. U poslednjem radu ove celine Ana Falke razmatra istoriju prelaza preko reke Jordan, ukazujući na značaj razvoja komunikacionih i trgovačkih mreža, kao i na uticaj geografskih uslova na izbor načina prelaska.

Treći celina zbornika, *Bridges and the Millitary*, sadrži dva rada, koja su priredili Miloš Macan i Aleksandar Simić, posvećena problemima sa kojima se vojska susretala tokom prelaska preko reka. Važno je naglasiti da se, pored moderne literature, autori oslanjaju i na antičke izvore, među kojima su Herodot, Strabon, Plutarh, Diodor sa Sicilije, Eutropije, Lukijan i drugi. U prvom radu, Miloš Macan obrađuje logističke izazove sa kojima je morala da se suoči vojska čuvenog Aleksandra Makedonskog kada je prelazila preko velikih reka. Autor naglašava da nije sačuvano mnogo opisa ovakvih poduhvata od strane tadašnjih pisaca jer je vladalo shvatanje da je to rutinski zadatak. Pisane evidencije o poduhvatima stoga postoje samo o nekim slučajevima. Kroz više primera autor prikazuje metode koje su Makedonci koristili kako bi prešli rečne prelaze – od najjednostavnijeg gaženja po najplićim delovima reke, do složenih operacija u toku samog sukoba. Posebno zanimljivima čine se primeri koji govore o situacijama u kojima je vojska bila prinuđena da pređe velike reke poput Nila i Eufrata, budući da se na osnovu njih može rekonstruisati spektar mogućnosti različitih praksi prelaska preko reka. Kroz rad stičemo saznanja i o primeni pontona, splavova napravljenih od kožnih šatora punih senom, kao i o upotrebi konja. Macan ističe praktičnost spomenutih splavova zbog efikasne montaže, što je očigledno stvaralo i vojnu prednost nad neprijateljem, oslanjajući se na faktor iznenađenja. Ova logistička

fleksibilnost sigurno je doprinosila makedonskoj vojsci, koja je stoga mogla da se meri i sa brojnijim protivnicima. Rad Aleksandra Simića koncentriše se na konkretnu reku – Dunav – u oblasti Đerdapa. Autor daje poseban osvrt na istorijat Đerdapa, u okviru kog se jasno vidi odnos Rimljana prema njemu u periodu od drugog veka pre nove ere, pa sve do cara Aurelijana, u trećem veku nove ere. Središnja tema rada odnosi se na inženjerske poduhvate Rimljana, među kojima su Trajanov most i utvrđenja Drobeta i Pontes. Izgradnja je bila mukotrpan i dugačak proces, koji je uključivao više imperatora, a sama plovidba nosila je određene rizike. U radu se spominje i kanal kod današnjeg Sipa, koji je izgradio jedan od spomenutih imperatora, car Trajan. Deo teksta posvećen je i samom Trajanovom mostu. Pored osnovnih istorijskih podataka o mostu, dobijamo saznanja o njegovom geografskom i strateškom značaju, ali i o detaljima o materijalima i načinima njegove izgradnje. Autor uz tekst prilaže i grafičku rekonstrukciju mosta na Dunavu, zajedno sa modernijim slikama ostataka utvrđenja. Pored utvrđenja i vrsta odbrane, o kojima je u radu takođe reč, pažnja je posvećena i značaju mosta za civilno stanovništvo, pa tako saznajemo o migracijama, napretku trgovine, proizvodnji keramike i o Drobeti kao bitnoj carini i raskrsnici, koja je povezivala rečni put sa kopnenim ka Gornjoj Meziji i unutrašnjosti Dakije.

U pretposlednjoj celini zbornika analiziraju se religijski aspekti mostova antičkog doba, kroz radove Isidora Tolić i Martine Bjamino (Martina Biamino). Isidora Tolić razmatra običaje povezane sa Eleusinskim misterijama, tumačeći fenomen *izrugivanja* na mostu preko reke Kefis kao ritualni čin sa apotropejskom funkcijom. Martina Bjamino, polazeći od Prokopijevog dela *De Aedificiis*, ukazuje na simboličku ulogu mostova u vizantijskom kontekstu, u kom se oni dovode u vezu sa religijskim predstavama i idejom vladarske posredničke uloge.

Poslednja celina, *Case Studies of Individual Bridges*, donosi dva rada koja se bave relativno različitim temama. Rad Morica Rajnakera (Moritz Reinacker) tiče se istorijata izgradnje i rekonstrukcije Avgustovog mosta u Italiji, sa posebnim osvrtom na konstruktivne karakteristike i savremeno stanje, što je obogaćeno i slikama pomoću kojih autor pokušava da rekonstruiše originalni izgled mosta. Završni rad, koji potpisuje više autora, bavi se mostom u Bajani (Bayyana) u španskoj provinciji Almeriji. Autori nastoje da dokažu njegovo rimsko poreklo na osnovu arhitektonskih i geografskih pokazatelja, uz primenu fotogrametrijskih metoda rekonstrukcije.

U celini posmatran, zbornik donosi raznovrsne i metodološki utemeljene pristupe proučavanju antičkih mostova na Mediteranu. Oslanja se na relevantnu naučnu literaturu i brojne antičke izvore, pa tako predstavlja značajan doprinos istraživanjima u okviru oblasti istorije, arheologije i srodnih disciplina. Namenjen je pre svega naučnoj zajednici, ali može biti koristan i širem krugu čitalaca zainteresovanih za antički period.